

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Bakalářská diplomová práce

Olomouc 2020

Mgr. Petr Filgas

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

HISTORIE ŠKOLSTVÍ VE VALAŠSKÉ POLANCE V OBDOBÍ

1960–1978

Bakalářská práce

Obor studia: Řízení vzdělávacích institucí

Autor: Mgr. Petr Filgas

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jana Poláchová Vašfatková Ph.D.

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „*Historie školství ve Valašské Polance v období 1960–1978*“ vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Olomouci dne 5. 5. 2020

Podpis .....

Poděkování

Rád bych zde poděkoval vedoucí mé bakalářské práce doc. Mgr. Janě Poláčkové Vašátkové, Ph.D. za odbornou pomoc, vedení, zájem a cenné rady, které mi při realizaci mé práce věnovala. Mé poděkování patří také rodině za podporu a trpělivost během celého studia.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Mgr. Petr Filgas</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Řízení vzdělávacích institucí</i>
Obor obhaj. práce:	<i>Řízení vzdělávacích institucí</i>
Vedoucí práce:	<i>doc. Mgr. Jana Poláková Vašátková, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Historie školství ve Valašské Polance v období 1960–1978
Anotace práce:	Bakalářská práce pojednává o historii školství obce Valašská Polanka v období 1960–1978. V práci jsou vymezeny legislativní souvislosti doby, je zde popsána organizace školy, její role ve fungování obce a také podmínky, ve kterých tehdy místní školy fungovaly. Cílem výzkumu bylo s oporou o analýzy kronik a dobových materiálů představit podoby a specifika řízení školy ve vybrané obci se zaměřením na proměny podmínek ke vzdělávání.
Klíčová slova:	Obec, škola, komunismus, ředitel, učitel, organizace, podmínky, pedagogický sbor
Title of Thesis:	History of schooling in Valašská Polanka in the period 1960–1978
Annotation:	The bachelor thesis deals with the history of education in the village of Valasska Polanka between the years 1960 and 1978. The thesis defines legislative context of that time period and describes the role of the school in the functioning of the municipality. It also describes the organisation and the conditions in which local schools operated at that time. The aim of the research, with the support of chronicles and historical materials analysis, was to present the forms and specifics of school management in the selected municipality focusing on the transformation of conditions towards education.
Keywords:	Village, school, communism, director, teacher, organization, conditions, pedagogical staff

Názvy příloh vázaných v práci:	Historie obce Valašská Polanka Seznamy žáků ZŠ Valašská Polanka Seznamy zaměstnanců MŠ Valašská Polanka Obrazové přílohy
Počet literatury a zdrojů:	23
Rozsah práce:	53 s. (82 088 znaků s mezerami)

Obsah

Anotace	4
Úvod.....	7
1. Vymezení kontextu období 1960–1978.....	10
1.1 Legislativa a změny ve vzdělávání.....	10
1.2 Z dějin obce Valašská Polanka	16
2. Role školy ve fungování obce.....	19
2.1 Pionýrské sdružení.....	20
2.2 Sdružení rodičů a přátel školy.....	22
3. Organizace a podmínky vzdělávání.....	24
3.1 Školní budovy	26
3.2 Vybavení školy.....	31
4. Vedení škol a práce pedagogického sboru	33
4.1 Ředitele a ředitelky škol	34
4.2 Pedagogické kolektivy a jejich fungování.....	35
4.2.1 Metodická sdružení.....	37
4.2.2 Předmětové komise	38
Závěr	39
Literatura a zdroje	41
Seznam příloh.....	43
Přílohy.....	43

Úvod

Má bakalářská práce se zaměřila na historii školství v obci Valašská Polanka z období komunismu, kolektivizace a normalizace. Vybrané časové období bylo zvoleno proto, že právě v letech 1960 a 1978 vešly v platnost významné školské zákony a během tohoto období navíc v Československu došlo k významným celospolečenským změnám, které se samotného fungování celého školského systému úzce dotýkaly. Zemi v té době velmi intenzivně ovlivňovala politika Komunistické strany Československa, která usilovala o prosazení vlastní moci a ideologie ve všech oblastech života společnosti. K tomu využívala různé nástroje a prostředky včetně škol a učitelé byli vnímáni jako prostředek výchovy budoucích generací komunistického režimu. Školy se tak v té době začaly plnit všudypřítomnou socialistickou ideologií se vzorem v Sovětském svazu. Chápat učitele a školu jen jako „politickou přípravku“, by však bylo příliš jednoduché, nicméně mnohé kroky v oblasti vzdělávání a školství, které byly v té době realizovány, byly zavedeny právě za tímto účelem.

V centru zájmu této bakalářské práce je škola, jejíž primární funkcí je poskytovat výchovně - vzdělávací proces a kterou lze vést, řídit či spravovat. Současné předškolní a základní vzdělávání se v České republice řídí zákonem o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (ČR, 2004). Podle tohoto zákona, je u základního vzdělávání školní docházka povinná po dobu devíti školních let. Mateřské školy navštěvují děti od dvou do šesti let. Jejich současné fungování velmi ovlivnilo zavedení povinného předškolního vzdělávání. Základní školy navštěvují žáci od šesti do patnácti let. Tyto školy se dělí na dva stupně. 1. - 5. ročník tvoří první stupeň a 6. – 9. ročník tvoří druhý stupeň, podle mezinárodní klasifikace ISCED 2011 se jedná o primární a nižší sekundární vzdělávání. Odlišnost primárního i nižšího sekundárního vzdělávání jsou

značné a stávají se i předmětem pedagogického výzkumu. Nicméně podoba školního vzdělávání, přechodů mezi uzlovými body vyplývá ze specifík kontextu i očekávání aktuální vzdělávací politiky v určitém období.

Volba tématu a konkrétní základní školy, o které pojednává práce, byla pro mě velmi jednoduchá. Rozhodl jsem se totiž pro instituci, kterou jsem v mládí sám absolvoval, po nějaké době tam začal svou pedagogickou dráhu, a kterou nyní jako ředitel vedu. Tato problematika navíc zatím není nikým zkoumána, a byť se nebude jednat o komplexní historické pojednání o kontextu, podmínkách a průběhu školního vzdělávání v obci, jde o období, které si své zpracování určitě zaslouží.

Základní i mateřská škola ve Valašské Polance jsou, stejně jako většina škol v České republice, zřizovány obcí. Menší část republikových škol pak zřizuje stát, církve, nebo mohou být soukromé. Současná česká legislativa rozlišuje plně organizované nebo neúplně organizované základní školy. Pod pojmem malotřídka je myšlena škola, která má pouze jeden vzdělávací stupeň a méně než pět tříd, takže v některé třídě jsou vzděláváni žáci více ročníků, což však není případ Valašské Polanky. Každá škola má od roku 2007 vytvořen vlastní školní vzdělávací program v souladu s příslušným rámcovým vzdělávacím programem, kterým se řídí.

Hlavním cílem bakalářské práce je na základě analýzy poznatků o řízení vzdělávacích institucí, škol a informací získaných ze školních a obecních kronik a dobových materiálů, představit podoby a specifika řízení školy ve vybrané obci se zaměřením na proměny podmínek ke vzdělávání.

Práce je rozdělena na čtyři základní části. První část se zabývá samotným vymezením kontextu doby a legislativním rámcem, druhá se věnuje roli škol ve fungování obce, třetí část přibližuje organizaci a podmínky vzdělávání v obci a čtvrtá pojednává o samotné práci pedagogického sboru. Součástí

bakalářské práce jsou také textové a obrazové přílohy. Textové přílohy obsahují kompletní historii obce Valašská Polanka, životopisy ředitelů a přehledovou tabulku s počty žáků základní školy z období 1960–1978. V obrazové příloze se nachází historické a současné fotografie všech školních budov ve Valašské Polance z období, kterým se zabývá tato práce.

Metody výzkumu, které jsem při zjišťování informací použil, byly jak přímé, tak nepřímé. Metoda přímá spočívala v získávání historických faktů bezprostředním studiem historického pramene, v němž jsou tyto informace přímo obsaženy. Většina takto získaných informací pocházela ze dvou kronik základní školy. První zachycuje historii od roku 1949 do 1967 a druhá od roku 1967 do 1990. Využil jsem také informací z kroniky mateřské školy, která zachycuje období 1974–2008. Obecní kroniky, která zachycuje historii 1926–1986 obsahovala zmínek o dobovém školství velmi málo. I z těchto důvodů jsem využil také metodu nepřímou, která se používá právě v případech, kdy se k určitému jevu v minulosti nezachovalo dostatečné množství pramenů a která mi pomohla při studiu obecného dobového školství a ověřování některých mých hypotéz. Přístup použitý k prezentaci zjištění v bakalářské práci je retrospektivní. Získaná dějová linie je následně rozčleněna do tematických oblastí a vše vyúsťuje v představení dopadů proměn podmínek ke vzdělávání.

Souhlas se zveřejněním archivních fotografií získal autor práce od vedení Základní školy ve Valašské Polance a od Státního okresního archivu Vsetín (jsou u něj k dispozici).

1. Vymezení kontextu období 1960–1978

Oblast vzdělávání byla důležitá ve všech etapách naší historie a nejinak tomu bylo i v období, kterým se zabývá tato práce. Výchova mladé generace byla základem a kladl se na ni patřičný důraz, i když priority byly mnohdy rozdílné.

U zpracovávání této kapitoly byly využity nejen sbírky starých zákonů, kronik a dobových knih, které se touto problematikou zabývaly, ale i odborné časopisy a tiskopisy, jež tuto dobu hodnotily s větším časovým odstupem.

V období šedesátých a sedmdesátých let probíhaly v celé republice velmi zajímavé časy a školství v nich hrálo velmi důležitou a podstatnou úlohu. Snaha o vytvoření kvalitního fungujícího školského systému byla ve finále přetlačena úsilím Komunistické strany Československa o prosazení vlastní moci a ideologie. Celkové úrovni vzdělanosti u nás to však uškodilo. Československá republika byla v roce 1960 přejmenována na Československou socialistickou republiku a dle KSČ se dovršila výstavba základů socialismu. Docházelo k prvním rehabilitacím lidí odsouzených v politických procesech z 50. let, republika se začala otvírat Evropě a společnost díky tomuto směřování a větší možnosti svobodného myšlení a prezentace svých názorů věřila v lepší zítřky. Opak byl ale pravdou. (Zounek, Šimáně & Knotová, 2016)

1.1 Legislativa a změny ve vzdělávání

Situaci ve školství v Československé socialistické republice ovlivňovala v šedesátých letech 20. století hlavně z počátku hospodářská situace země, která se sice postupně a pomalu začala zlepšovat, ale poměry ve školách, které byly zavedeny zákonem o školské soustavě a vzdělávání učitelů (ČSR, 1953) byly velmi špatné. Podle Jelínkové a Smolky (1989) bylo cílem této

reformy rychlé rozšíření středoškolského a vysokoškolského vzdělání, zkrácení délky povinného vzdělávání na osm let nebo zkrácení doby studia na dvouletých pedagogických školách, které připravovaly učitele po práci na II. stupni základní školy. Tento zákon, který napodoboval a snažil se přiblížit ve skutečnosti zaostalému vzdělávacímu systému Sovětského svazu, byl později velmi kritizován. Zrušil totiž jednotnou školu, gymnázia a také pedagogické fakulty. V nově vzniklém systému zajišťovaly základní vzdělání osmileté střední školy a jedenáctileté střední školy, které vznikly právě připojením gymnázií k osmileté škole. Tyto tři poslední ročníky zajišťovaly studentům úplné středoškolské vzdělání a byly přípravou na vysokoškolská studia. Důsledkem zkrácené povinné docházky však bylo přetížení žáků velkým množstvím učiva a mnoho z nich z tohoto důvodu vzdělání na osmileté střední škole ani nedokončilo. Navíc tyto změny nebyly zpočátku zajištěny ani materiálně, ani kapacitně. Chyběli nejen pedagogové, ale také vyučovací prostory. Situace byla tak kritická, že na II. stupni základní školy vyučovali pedagogové, kteří pro tuto výuku neměli aprobaci a navíc si mohli vybrat jakýkoliv předmět a vyučovat ho bez patřičného vzdělání. Tato reforma bohužel nebyla založena na zdůvodněných odborných základech, ale naopak byla vedena řadou nepromyšlených nařízení a necitlivých administrativních zásahů, v jejichž důsledku došlo k postupnému poklesu úrovně českého školství. Bylo tedy nutné udělat změny. (Zounek, Šimáně & Knotová, 2016)

V rámci tehdejšího vládního nařízení o pedagogických institutech (ČSR, 1959) byly proto ve všech krajích tehdejšího Československa zřízeny čtyřleté pedagogické instituty a předcházející typy škol vzdělávající učitele byly zrušeny. Pedagogové základních škol byli podle této změny první dva roky připravováni stejně, ovšem poté byli budoucí učitelé rozděleni podle stupně, na kterém měli po ukončení studií působit. Kromě látky byla odlišná i délka

studia. Zájemci o učitelství na prvním stupni se vzdělávali jeden rok. Studenti zaměřující se na druhý stupeň pak ve škole strávili ještě roky dva. Jak upozorňuje Kovaříček (1984), problémem však bylo, že ne ve všech krajských městech byly otevřeny všechny obory, a tak studenti řešili dilema, protože se museli rozhodnout mezi městem, ve kterém chtěli studovat a svým studijním zaměřením, což nebyla otázka pouze osobních nebo studijních preferencí, ale také otázka ekonomická. Již po dvou letech fungování těchto institutů se ovšem opět projevila neujasněnost celé koncepce, která spočívala v nepropracovaném obsahu studia i nejasném právním postavení těchto škol.

Pedagogické instituty byly nakonec po pěti letech svého fungování zrušeny a přeměněny na pedagogické fakulty se čtyřletou dobou studia. Studenti si nemohli vytvářet vlastní kombinace předmětů, aprobace byly dvoupředmětové a vypisovalo je vedení pedagogických fakult. Během několika málo let tak museli adepti učitelství přejít na jiný typ školy, který navíc neměl jasný profil ani obsah studia, případně kvůli nedostatku učitelů museli začít učit bez dokončeného vzdělání. Prakticky nebylo možné se na tyto změny nijak připravit, případně se jim vyhnout. Nedostatek učitelů se řešil v této době velmi nesystematicky a problém ve své podstatě zůstal v základních principech neřešen. (Zounek, Šimáně & Knotová, 2016)

Nevyhovující situaci měl konečně změnit zákon o soustavě a vzdělávání (ČSSR, 1960), od kterého si vládnoucí garnitura slibovala výrazné zlepšení. Byl svým způsobem návratem k zákonu o základní úpravě jednotného školství (ČSR, 1948). Zčásti opouštěl sovětský model školské soustavy a jeho cílem bylo spíše přiblížit se ke stavu školství z období první republiky a hlavně reálným potřebám československé společnosti. Mezi hlavní změny zavedené tímto zákonem patřilo jasné oddělení středních škol od základních a opětovné zavedení devítileté školní docházky. Výraznější roli měla také

díky tomuto zákonu hrát mimoškolní výchova. Na výchově socialistické mládeže se tak měly více podílet organizace Československý svaz mládeže, Pionýrská organizace a Sdružení přátel a rodičů školy, které měly také výrazněji pomáhat škole s výchovou a vzděláváním. Jak píše Kasíková a Vališová (2007), tato opatření spolu s navázáním na domácí tradice a do jisté míry i přínosem zahraničních poznatků a zkušeností přinesla hlavně v základním školství zlepšení. Na prvním stupni se opět do učebních osnov zavedly předměty jako psaní, vlastivěda, odborné vyučování, např. výtvarná, hudební a tělesná výchova. Byla dokonce zavedena i výuka cizího jazyka, a to ruštiny. Na druhém stupni se učební osnovy rozšířily o nabídku nepovinných předmětů. Na obou stupních byl zaveden nový předmět, pracovní vyučování. Vzrostlo úsilí o modernizaci vzdělávání a prakticky se zkoušela diferenciaci.

Tento zákon také rozšířil školskou soustavu o nové typy škol, jakými byly například lidové školy umění, lidové školy jazyků, taneční a hudební školy, střední školy pro pracující, nebo internátní školy). Nově byla rozšířena možnost studia při zaměstnání. (Walterová et al., 2004)

Dobová legislativa tehdy zaručovala právo na práci, jež bylo realizováno prostřednictvím tzv. umístěnek. Tehdejší úřady tak jednoznačně určovaly, kam má mladý učitel nastoupit. Již v přihlášce na vysokou školu ale musel podepsat prohlášení, že po absolvování vysoké školy bude tři roky pracovat v odvětví, které mu určí tehdejší ministerstvo školství. Absolventi, kteří neměli v místě bydliště žádné závazky, mohli odcházet i do vzdálených míst, např. do pohraničí, kde byl obrovský nedostatek učitelů. Tam ale byla šance dosáhnout celkem solidního platu. (Zounek, Šimáně & Knotová, 2017b)

V roce 1964 přijal Ústřední výbor KSČ usnesení o úkolech dalšího rozvoje školství a o výchově mládeže na školách, jehož podstatou byla snaha o

modernizaci metod a obsahu, diferenciaci žáků podle schopností tak, aby se lépe vyhovělo jejich zájmům. Toto nařízení vstoupilo v platnost v roce 1965 a školy, včetně té ve Valašské Polance skutečně diferencovaly žáky devátých ročníků do skupin zaměřených na český jazyk nebo matematiku a také do tzv. studijních a praktických tříd. Učební plány a osnovy to nijak nezasáhlo, rozdíl byl pouze v množství osvojovaného učiva. Jak upozorňuje Walterová (2004), podstatnějším problémem než diferenciaci byla však celková koncepce školy, která byla svou jednotností stále častějším terčem kritiky. Stále více byl zdůrazňován velký význam individuálního rozvoje žáka a potřeba tvorby podmínek pro tvůrčí a svobodnou atmosféru.

Všechny kroky a změny v těchto zákonech a nařízeních byly umožněny uvolněnou politickou atmosférou 60. let, která vyvrcholila tzv. Pražským jarem. V tomto období byla dokonce opět zavedena gymnázia. Všechny snahy o zlepšení a demokratizaci tehdejší společnosti však byly utnuty událostmi srpna 1968. Po těchto událostech již školství prodělávalo zásadní strukturální, ideologickou a obsahovou proměnu, jejímž cílem bylo obnovení socialistického charakteru školství. (Kasíková, Vališová 2007, s. 86)

Vpádem vojsk Varšavské smlouvy na naše území byly podle Walterové (2008) potlačeny veškeré demokratizační snahy a nastalo dlouhé období normalizace. Byly zrušeny všechny pokrokové trendy a utichly diskuze v oblasti školství. Škola se opět stala oporou socialismu a měla připravovat žáky pro potřeby socialistické společnosti. Znovu byla zpřísněna kádrová hodnocení učitelů i žáků. Žáci postupovali do vyšších stupňů vzdělávání nikoliv podle svých schopností, ale podle kádrových kritérií.

Nastala nová éra utužování politického režimu vlády jedné strany. Její začátek byl doprovázen snahou o navrácení k původní předreformní linii komunistické strany, kterou doprovázela i nová vlna politických perzekucí.

Celospolečenské změny se samozřejmě odrazily i ve vzdělávání učitelů a celkovém pojetí školství u nás. Nebylo výjimkou, že ve školách docházelo ke sporům mezi pedagogy, které se týkaly politické situace či myšlenek pražského jara, případně reforem zaváděných v druhé polovině šedesátých let. Rozdílné byly i reakce učitelů či ředitelů na situaci po vpádu vojsk Varšavské smlouvy, výjimkou nebyly např. rychlé změny názorů na invazi vojsk. V některých učitelských sborech se třeba šířil pocit nedůvěry k nově příchozím kolegům. Učitelé si totiž nebyli jistí, komu mohou věřit a s kým je možné otevřeně mluvit o normalizační realitě. Donášení nebylo výjimečné a pocit strachu se tak stal součástí života mnoha učitelů (Zounek, Šimáně & Knotová, 2017b).

Další směřování československého školství vytyčilo zasedání Komunistické strany Československa již v roce 1973 a představilo projekt Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy, na něhož navazoval zákon o opatřeních v soustavě základních a středních škol (ČSSR, 1978). Tímto zákonem byla zavedena povinná desetiletá školní docházka. Jejím absolvováním získal žák nikoliv základní, ale střední vzdělání. Bylo potřeba absolvovat osmiletou základní školu a dva roky na některém z typů středních škol. Nově zaváděna základní škola byla osmiletá, její délka se poprvé v historii našeho školského systému nekryla s délkou povinné školní docházky. Dětila se na dva čtyřčlenné stupně, první stupeň byl zkrácen o rok a prodělával nejzásadnější změnu. Byl totiž opět pojat podle modelu sovětské počáteční školy budované na základě rozvíjejícího vyučování. Sovětské pojetí bylo pro děti velmi náročné, nerespektovalo vývojové zvláštnosti tohoto věku a bylo v rozporu s požadavkem školských dokumentů dosáhnout toho, aby co největší počet žáků zvládl předepsané učivo a úspěšně dokončil školní docházku v posledním ročníku. Zkrácení prvního stupně na čtyři roky se neukázalo jako vhodné, pro velké množství

žáků to bylo velmi složité. Celá osmiletá škola pak měla v tomto období hlavně poskytovat základy polytechnického vzdělání a vychovávat ideologicky uvědomělé žáky v prostředí politicky spolehlivých učitelů. Tento zákon zaváděl velmi problematickou sovětskou koncepci do našich podmínek, což nebylo nejšťastnější. Opět se upřednostnila politika a ideologie před seriózní a kvalitní výukou. (Kasíková, Vališová 2007, s. 87)

Všechny uváděné reformy a změny zákonů představovaly vzájemně propojený celek změn, jehož motorem byla snaha získat trvalou moc pro totalitní režim nad touto oblastí jako předpoklad úspěšné konzervace sociálního systému. Toto vše vyvolávalo svými účinky rozsáhlý pokles dříve vysoké úrovně vzdělávací kultury. V zásadě totiž pouze simulovaly změny ve školství, o skutečné změny v podobě zvýšení kvality poskytovaného vzdělání nešlo. V oblasti základního školství šlo například o dosud nezvládnutý problém vícesměnného vyučování, jako neřešitelný se v daných podmínkách jevil dlouhodobě problém přijímání na výběrové střední školy a také prohlubování feminizace školství. Prakticky žádná navrhovaná a prováděná reforma nebyla v tomto období zajištěna teoretickými pracemi, dokonce nebyla ani průběžně vyhodnocována a zdokonalována. V těchto letech se Československo dostává na spodní část žebříčku v Evropě z hlediska porovnávání kvalitativní úrovně. (Čermáková, 1991)

1.2 Z dějin obce Valašská Polanka

Změny politických poměrů z padesátých let v celém Československu měnily postupně také poměry na venkově, včetně Valašské Polanky, a určily zásadní směr dalších let. Založením Jednotného zemědělského družstva se začal rozvíjet proces kolektivizace zemědělství a také s tím spojený družstevní život, což mezi občany vyvolávalo mnoho sporů. Soukromníci byli přesvědčeni o tom, že se družstvo neudrží a zanikne, družstevníci měli

naopak pocit velké viny vůči obci a přesvědčování občanů ke vstupu do družstva klid do vesnice také na dlouhou dobu nepřinášelo. Hlavně v úvodu těchto událostí to v obci nadělalo více škody než užitku. Dalším důležitým mezníkem v dění v obci a bohužel také důvodem ke sporům, byly události ze srpna 1968, kdy po překročení hranic vojsky Varšavské smlouvy byli lidé v obci opět rozdělení na dva tábory, kdy jedni s intervencí souhlasili a druzí ji odsuzovali. Co však bylo společné, byl chaos, který tyto události způsobily. Mezi lidmi se šířila panika a situace se uklidňovala velmi pomalu.

Mezi významné události této doby v oblasti stavebního rozvoje v obci patřila stavba kanalizace, nového kulturního domu a bytových domů. Na dolním konci obce, v místě, kde měla stát původně nová, tolik potřebná škola se začal stavět kravín a na novou školu si tak obec musela počkat až do roku 1974. (Kronika obce 1926–1986, str. 199)

Jak píše Korabík (1998), podoba vesnice se v tomto období také velmi změnila a to jak v krajině, tak také v již zmíněné zástavbě. Původní architektura, plná dřevěných menších valašských domků, které byly svým obyvatelům vším – obydlím, porodnicí, nemocnicí, dílnou, chlévem i márnicí a charakterizovala je určitá malebnost, se postupně ztrácela a byla nahrazena novými většími zděnými domy, které byly tvarově jednoduché bez vnějšího estetického zpracování. Splňovaly sice podmínky na moderní život a sociální požadavky, ale do této krajiny však příliš nezapadaly. Vesnice byla dříve i přes hmotný nedostatek spousty lidí mnohem rozmanitější, ale modernizaci nešlo zastavit a obraz vyšší kulturnosti, duchovna a koloritů doby se vytratil. Byť se život na vesnici rychle měnil, alespoň v některých oblastech přetrvával tradiční život. Držely se svátky, které režim alespoň trochu toleroval a na lidi alespoň v šedesátých letech tolik nepůsobil nový technologický pokrok a moderní životní styl. Stále žili v obci lidé, kteří udržovali staré valašské zvyky. Za normalizace však dostala obec a její život další těžké rány. Byl zaznamenán postupný zánik mnoha venkovských řemesel, narůstal podíl

obyvatel obce, kteří byli zaměstnáni v průmyslu. Mladí lidé se čím dál víc stěhovali a dojížděli za prací do Zlína, Vsetína či jiných větších měst a v obci ubývali obyvatelé. Tvář vesnice se nenávratně změnila. (Kronika obce 1926–1986, s. 221)

Na závěr této kapitoly je nutné konstatovat, že reforma z roku 1960 situaci ve školství pomohla a na nějakou dobu se zdálo, že se opět budeme blížit kvalitě vzdělávání z první republiky. Vpádem vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 však byl tento pozitivní trend zastaven a opět docházelo v českém školství k nesystémovým a chaotickým reformám, které nakonec působily poškození vzdělanostní úrovně obyvatelstva nerespektováním celkového vývoje ve světě. V této době bylo veškeré dění podřízeno kontrole a interpretacím ideologického charakteru, stát sice zajišťoval povinnou školní docházku, ale například přístup na vysoké školy byl ideologicky kontrolován. Škola se stala oporou socialistického zřízení a učitele byli nuceni sloužit mocenským zájmům KSČ, která si tak upevňovala své vedoucí pozice. Období 1960 – 1978 tak lze označit za silně centralizované a direktivní. Byl vytvořen zdánlivě demokratický systém, ale rozhodující vliv si prostřednictvím vlivu KSČ ponechal stát. Typické bylo i postupné omezování a následné likvidování veškerých nestátních iniciativ v oblasti výchovy a vzdělávání, protože překážely jednotné ideologii. Pro toto období bylo také charakteristické propojení stranických a státních orgánů do rukou jednoho centra – Ústředního výboru Komunistické strany Československa s neomezenými rozhodovacími pravomocemi. Všechny tyto zásahy měly za důsledek postupné snížení vzdělanostní úrovně jak v oblasti mravní, etické, tak také v oblasti odborné kvalifikační přípravy. (Rýdl, 2012)

2. Role školy ve fungování obce

Jak poznamenává Průcha (2009), pro společnost jako takovou by škola měla být nepostradatelnou institucí, která je její oporou a stará se o vzdělání budoucích generací. Hlavním úkolem škol by mělo být vychovávat a vzdělávat děti a mládež, podporovat zachování generační kontinuity, posilovat stabilitu, soudržnost a rozvoj společnosti a umožnit začlenění nastupujících generací do života. Škola by se měla podílet na kultivaci osobnosti žáků, formování jejich hodnot, postojů a chování ve specificky organizovaném a vybaveném prostředí, ve vymezeném čase a prostoru.

Do základní školy ve Valašské Polance přicházeli podle informací ze školní kroniky z let 1949–1967 kromě místních dětí také žáci z okolí, protože obec byla určena jako spádová. Téměř ve všech okolních obcích fungovaly národní školy, takže do Valašské Polanky většina žáků z okolí přicházelo až na druhý stupeň. Základem práce ve škole bylo upevňování tehdejšího propagovaného vědeckého světonázoru, se kterým úzce souvisela ateistická výchova. Existovala spousta rozporů mezi výchovou ve škole a v rodině. Velká část rodičů totiž stále přihlašovala své děti do náboženství a to způsobovalo velmi kontroverzní a konfliktní situace. V každoročním zápisu ředitele do školní kroniky byla zmínka o tom, kolik procent žáků chodí do náboženství a co mají učitelé dělat, aby toto procento postupně klesalo. Co se týká tehdejší docházky do školy, ta také nebyla příliš valná, ale je nutné konstatovat, že většina rodičů školu v této době vnímala jinak než nyní. Pokud byly žně, nebo bylo potřeba, aby děti pomohly s jakoukoliv prací doma na hospodářství, rodiče o škole vůbec neuvažovali a děti ze školy omlouvali, nebo v horším případě vůbec neomlouvali. Nebylo výjimkou, že za školní rok bylo uděleno přes tisíc neomluvených hodin a to už bylo skutečně hodně. Po splnění základní školní docházky odcházeli žáci především na učební obory, hornictví, zemědělství a stavebnictví. Odchodů

na střední školy s maturitou bylo méně. Nebylo také výjimkou, že některá děvčata zůstávala po základní škole doma na pomoc v hospodářství a v dalších studiích vůbec nepokračovala. Významnou roli době hrála například pionýrská organizace Československého svazu mládeže a také Sdružení rodičů a přátel školy. (Kronika základní školy 1949–1967)

2.1 Pionýrské sdružení

Pionýrská organizace Československého svazu mládeže fungující v tomto období téměř ve všech školách, byla již od svého vzniku v roce 1949 s těmito státními institucemi úzce svázána. Celá pionýrská organizace českého svazu mládeže, která velmi rychle nahradila Junáka, využívala toho, že škola jim poskytla potřebné zázemí na činnost a svůj rozvoj. (Čmolík, 1983)

Co se však příliš nepovedlo, bylo dodržení původní myšlenky přirozeného rozvoje, které by přinášelo i jiné než školní prostředí, ve kterém se nakonec většina činností odehrávala. Tato organizace sice nebyla povinná, ale byla významným pomocníkem při ideové výchově mládeže. Co se samotné organizace týká, ve všech školách působili profesionální vedoucí pionýrských skupin, kteří byli podřízeni tajemníkům okresních výborů ČSM pro pionýrské organizace. Vedoucími skupin se často stávaly učitelky, vedoucími oddílů bývali starší děti nebo středoškoláci. Původní představa dobrovolnosti bohužel také vzala za své, protože byl stále více potlačován požadavek masovosti. Přestávala proto fungovat formální organizační struktura, kdy se škola rovnala pionýrské skupině a školní třída pionýrskému oddílu. Až v sedmdesátých letech se pak prosadil názor, že požadovaný masový vliv organizace na děti není dán formálním členstvím, nýbrž atraktivitou samotné činnosti. V tomto roce schválil V. sjezd ČSM rozsáhlé úpravy stanov a jejich pojetí bylo od té doby volnější. (Krtička, Bělohlávek, 2008, s. 2).

Ne jinak tomu bylo i na tehdejší střední škole ve Valašské Polance, kde byla Pionýrská organizace Československého svazu mládeže založena už 26. listopadu 1950. Toho dne složili první pionýři školy slavnostní slib 58. pionýrské skupiny Julia Fučíka. Zajímavostí je, že slavnost byla tehdy spojena s oslavou narozenin tehdejšího prezidenta Klementa Gottwalda. Oslava to byla tehdy velkolepá, kdy po přivítání, proslovu bývalého ředitele Jana Hronka a kulturním pásmu, skládali slib noví pionýři, kteří dostali pionýrské šátky úderníků, a poté následoval bohatý kulturní program. O deset let později, v roce 1960, měla tato místní skupina už 201 pionýrů a 38 jisker, což bylo skoro 70 % žáků celé školy. Oddíly si vedly záznamy o činnosti, oddílové kroniky a také kroniky skupin. Na začátku každého školního roku byla vždy zvolena vedoucí pionýrské skupiny, pak také oddíloví vedoucí a pionýrská rada. Byl vypracován plán činnosti na základě výchovného systému s názvem: „Co má znát a umět pionýr“ a během roku byly plněny 4. pionýrské stupně. Oddílové schůzky se konaly většinou pravidelně jedenkrát týdně. Vždy v prosinci pak byl proveden slib pionýrů a jisker a připravena vánoční besídka. (Kronika základní školy 1949–1967)

Co se týká samotného propojení s obcí, pionýři se účastnili a pomáhali při mnoha různých akcích. Jak uvádí kronika základní školy v zápise z roku 1964, jednalo se například o:

- brigády při sbírání lnu a kopání brambor v místním Jednotném zemědělském družstvu
- pomoc v lesní školce při sadbě nových stromků a květin
- směr odpadových surovin, papíru, starého textilu, nebo a železného šrotu
- prázdninová pomoc při sklizni obilovin
- pomoc při úpravě a úklidu obce a také okolí školy

- pomoc při výrobě obecního kluziště, volejbalového hřiště a mnoho dalšího

Kromě těchto akcí spojených s činností obce pionýr také organizoval spoustu besed, družeb, besídek a setkání. Jeho role ve fungování školy a také obce byla velmi důležitá a měla své pevné místo. Nezanedbatelné byly také i sportovní akce a úspěchy pionýrů. Žáci se účastnili lyžařských a sánkařských závodů, soutěží ve vybíjené, v lehké atletice a závodech v branné zdatnosti a účastnili se také okresní spartakiády. Organizovaly se turistické výlety a získávaly odznaky v akci „100 jarních kilometrů“. Tradiční byly také družby s pionýry z jiných vesnic či měst. V případě Valašské Polanky to byla družba se ZDŠ Lysá pod Makytou. Mladí pionýři si také pravidelně dopisovali s dětmi ze SSSR. Pionýrských aktivit bylo skutečně hodně a každý si mohl vybrat dle svého zaměření. (Kronika základní školy 1949–1967)

2.2 Sdružení rodičů a přátel školy

Stejně jako na jiných základních školách i na té ve Valašské Polance začalo v tomto období velmi dobře fungovat Sdružení rodičů a přátel školy a získalo si důvěru veřejnosti. Tehdejší dlouholetý předseda Martin Matocha měl se školou výborné vztahy a na fungování spolku to bylo znát. Účast na schůzích byla masová, navštěvovalo je v této době až sto dvacet členů, což bylo více než dvě třetiny všech rodičů a je to ohromující číslo. Hlavním tématem členských a výborových schůzí byl v šedesátých a sedmdesátých letech hlavně plán přestavby školství, byly také samozřejmě hodnoceny výsledky práce s dětmi a pomoc rodičů škole. Samozřejmostí byly také tematické přednášky pro rodiče. Kromě toho bylo pravidelnou náplní také informování o možnostech umístění do škol a školských zařízení. Je nutné se také zmínit o finanční pomoci tohoto sdružení škole, kdy bylo z jeho fondů pořizováno nové vybavení pro žáky, které by jinak nebylo možné pro školu

pořídít. Navíc SRPŠ také pravidelně pořádalo ples a dětský den. Výtěžek z těchto akcí sloužil škole na potřebné nákupy. Kromě již zmíněných bodů byly schůze v této době atraktivní také z jiného důvodu. Velmi intenzivně se zde řešily otázky plánů a výstavby nové školy, což bylo v šedesátých letech široce diskutované téma v celé obci. Rodiče byli pravidelně informováni, jak se situace vyvíjí a zda jsou výstavbě nové školy zase o kousek blíže. Při její stavbě se pak měli možnost na schůzích seznámit s průběhem a stavem prací (Kronika obce 1926–1986)

Celkově tak říct, že role školy ve fungování obce byla velmi důležitá, Významnou roli při tehdejší výchově a vzdělávání hrála například pionýrská organizace Československého svazu mládeže, nebo Sdružení rodičů a přátel školy, které fungovalo na vynikající úrovni. Základem práce ve škole bylo upevňování tehdejšího propagovaného vědeckého světového názoru, se kterým úzce souvisela ateistická výchova. V malé katolické obci však kvůli tomu existovalo spoustu rozporů mezi výchovou ve škole a v rodině.

3. Organizace a podmínky vzdělávání

Rok 1960 byl pro české školství rokem velkých změn. Po nepovedené reformě z roku 1953 přišla tento rok reforma nová a tentokrát mnohem podařenější. Jednou z jejích největších změn bylo opětovné zavedení devátého ročníku, takže škola byla úplnou základní devítiletou školou. Učeben bylo vždy k dispozici o několik méně než jednotlivých tříd, a tak se žáci museli střídat a byl zaveden směnný provoz. To znamenalo, že některé ročníky chodily na dopolední vyučování, některé až na odpolední a pravidelně se střídaly. Především menší ročníky se střídaly většinou po čtrnácti dnech, starší ročníky se střídaly tak, že v každém týdnu měla každá třída jeden den odpolední vyučování. Tato komplikace se tak týkala jak prvního, tak také druhého stupně. Některé ročníky se navíc vzdělávaly mimo hlavní budovu ve staré zděné škole, která byla asi sto metrů od hlavních dřevěných školních budov a která už v té době byla také velmi nevyhovující. Kromě toho se učilo také v dílně a sále místní hospody, kde probíhaly hodiny tělesné výchovy. Podmínky byly tedy velmi komplikované a řešitelné pouze přístavbou, či výstavbou nové školy. Obě tyto možnosti však byly z finančních důvodů zatím v nedohlednu. Roztříštěné vyučování a také potíže s dojížděním žáků i učitelů práci školy velmi narušovaly. Tyto organizační komplikace se nezměnily v podstatě až do ukončení výstavby nové školy a přestěhování do nových prostor, což však bylo až v roce 1974, takže v nevyhovujících podmínkách se ve Valašské Polance vzdělávalo několik desítek let. (Kronika základní školy 1949–1967)

Co se týká dalších organizačních změn, v souladu s celkovým snižováním pracovní doby na všech úsecích hospodářství byl od 1. února 1967 zaveden na všech školách jedenáctidenní vyučovací cyklus s každou druhou volnou sobotou. Zavádění bylo dobrovolné a postupné, takže na škole ve Valašské Polance se podle této úpravy začalo vyučovat až od 1. dubna 1967.

Rozhodnutím ministerstva školství byla na škole od 2. 9. 1968 zavedena vnější diference v devátých třídách. Do třídy 9. A byli přeřazeni žáci s předpoklady pro studium, do 9. B pak žáci, u nichž se předpokládalo vyučení na učebním oboru. Tato změna se o rok později začala týkat také osmých tříd. Tyto roky byly charakteristické také vysokou fluktuací učitelů na škole. Odchodů a příchodů bylo skutečně mnoho. Zda to bylo z politických důvodů, či pouze organizačních bohužel ze školních kronik nejde zjistit. (Kronika základní školy 1967–1990)

Co se týká samotných vyučovaných předmětů, kromě tradičních předmětů, které měly pomáhat v rozvoji komunistického myšlení, byl problém také v dějepise. Docházelo totiž ke zkreslení a omezení našich národních dějin, místo nich byly neúměrně zdůrazňovány dějiny Sovětského svazu a dějiny KSČ. Dalším záporným rysem bylo přesycení učiva teorií a velkým množstvím pojmů, které neodpovídaly věku žáků. Učebnice jednotlivých předmětů totiž vytvářeli odborníci, ale bez pedagogických zkušeností, zatímco učitelé s praxí ve školách nebyli do přípravy učebních osnov a učebnic vůbec začleňováni. (Průcha, 2009, s. 47).

Protože v dřevěných prostorách staré školy nebylo místo ani pro všechny třídy, školní družina v něm nefungovala. Její provoz tak mohl být zahájen v nové škole v roce 1974. Družina měla dvě oddělení, pro 1. a 2. třídu a 3. - 5. ročník. Celkem v prvním roce družinu navštěvovalo 60 dětí. Jako její vedoucí pracovala vychovatelka Emílie Tichá a jako vychovatelka Hana Holubová. Kvůli přestavbě staré zděné školy, kde měla sídlit mateřská škola, musela první dva roky sídlit družina v provizorních prostorech, protože jejich učebny sloužily právě mateřské školce. V červenci 1976 bylo ale vše hotovo, a tak se mohla družina přestěhovat do svých prostor v mimoškolním pavilonu nad jídelnou, které pro ni byly určeny. Školka naopak přesídlila do opravené bývalé zděné školy. Kroužků a aktivit měly děti v tomto období ve Valašské

Polance překvapivě mnoho. S nabídkou dnešních škol se bez velkých potíží mohou klidně rovnat. Celkem fungovalo s malými obměnami přibližně osm kroužků, které vedli jednotliví učitelé. Velmi populárním byl včelařský kroužek, kde měli žáci k dispozici školní včelín a kde se děti učily teoreticky i prakticky zacházet s včelstvem. Turistický kroužek učil děti tábornictví a dovednostem přežití v přírodě. Tělovýchovný kroužek se pak věnoval všem sportovním aktivitám realizovatelným v prostředí a možnostech školy. Tradičním a velmi navštěvovaným kroužkem byl recitační. (Kronika základní školy 1949–1967)

Postavením nové velké zděné školy se podmínky a organizace velmi změnily. Každá třída už měla svou kmenovou učebnu a tak se nemusela stěhovat každou hodinu do volných prostor. Směnné vyučování skončilo a na škole se již učilo pouze dopoledne. Kromě základních učeben byly pro žáky k dispozici také učebny fyziky, chemie, přírodopisu a také velká krytá tělocvična. S možnostmi, které měli žáci ve staré škole, to bylo nesrovnatelné. (Kronika obce 1967–1990)

3.1 Školní budovy

V souvislosti s rozvojem obce narůstaly i některé dříve neřešené problémy. Jedním z nejvážnějších byl tehdy pro celé okolí problém školský. Školství ve Valašské Polance mělo dlouhou tradici, vždyť první škola vznikla již roku 1778 a stavěla se zároveň s místním kostelem. Protože však dětí v obci přibývalo, na místě budovy původní farní školy byla v letech 1891–1892 vystavěna škola nová, která sloužila pro obecnou školu. V roce 1945 pak zřízena měšťanská škola, která byla zpočátku umístěna v budově školy obecné. Tehdejší ředitel školy Jan Hronek bojoval za výstavbu nové mnohem větší a kapacitně dostačující školy, kterou už obec opravdu potřebovala. Ale i přes hotové plány a vybrané místo na stavbu, Okresní národní výbor Vsetín

žádost obci neschválil, a tak se muselo přistoupit k náhradnímu řešení. V centru obce se v letech 1948–1949 vybuďovala dřevěná provizorní škola, která měla sloužit jen několik let. Nakonec se v ní učilo neuvěřitelných dvacet šest let. Tato provizorní budova nespĺňovala hygienické ani další potřebné normy a dle ředitele školy byla situace mnoho let neúnosná a způsobovala časté onemocnění žáků i pedagogů. Protože škola neměla tělocvičnu, cvičilo se pouze venku a za hezkého počasí. Až v roce 1961 bylo domluveno, že žáci mohou k hodinám tělesné výchovy využívat kinosál v hostinci Jednoty pod nádražím. Tím se alespoň zlepšily podmínky pro rozvoj tělesné výchovy. Zároveň se v tomto roce našly finanční prostředky na opravu zatékající střechy, byly opraveny některé podlahy a natřeny tabule ve všech třídách. Ve zděné budově, která stále sloužila pro výuku obecné školy, se podařilo opravit vodovod a vymalovaly se všechny třídy a chodby. Drobné opravy se pak prováděly každý rok, ale vždy se jednalo jen o nutnou údržbu. Za zmínku určitě stojí, že v roce 1963 byly z iniciativy pana Františka Žáka, manžela školnice, konečně nalakovány všechny podlahy v dřevěné škole. Výrazně tam ubylo prašnost a umožnilo se stírání na mokro. Vyučovalo se ve dvou budovách, které naprosto nevyhovovaly požadavkům kladeným na školu ani po stránce pracovní, ani po stránce hygienické, estetické a zdravotní. Pro třináct tříd zde bylo devět učeben, třetina žáků musela docházet na odpolední směnu. K dispozici nebyly odborné učebny, ani řádné dílny, cvičilo se v již zmiňovaném sále kina. Problémem byly také nevyhovující kabinety, kde se kvůli nedostatku místa ničily často velmi cenné učební pomůcky. Pro učitele byla k dispozici pouze malá sborovna a závadné hygienické prostředí způsobovalo častou nemocnost žáků i učitelů. Dojíždění a nemožnost zajištění stravování ovlivňovala školní i mimoškolní činnosti žáků. Podrobný rozbor stavu byl proto v roce 1964 předložen školským a stranickým orgánům, aby byli všichni seznámeni s tehdejší kritickou situací. Výsledkem této zprávy bylo paradoxně to, že před

následujícím školním rokem okresní stavební podnik schválně neprovedl objednanou opravu střechy na dřevěné budově, takže v době deště dovnitř pršelo na několika místech. Spolupráce se stavebním podnikem byla i nadále velmi složitá, o několik let později odmítl provést opravu okapových rour, takže za deštivého počasí tekla voda po zdech školy a ničila je. Ve své snaze o možnost výstavby zůstali nakonec pan ředitel Jan Hronek a jeho nástupce Josef Kvita osamoceni a přesvědčit ty správné orgány se jim nepodařilo. (Kronika základní školy 1949–1967)

Na snahu o stavbu nové zděné školní budovy navázal po odchodu Josefa Kvity nový ředitel Jan Palacký, který rovněž viděl, že tehdejší prostory byly v katastrofálním a nevyhovujícím stavu. Začátkem března 1967 vypracoval zprávu o současném stavu školních budov. Údaje o školních budovách byly čerpány z rozborů, které vypracoval předcházející ředitel školy Josef Kvita. Byl v ní vysloven naléhavý požadavek výstavby nové školy. Místní národní výbor z Valašské Polanky písemně ve zprávě oznámil, že odmítá nést zodpovědnost za zdraví a životy žáků i učitelů a správních zaměstnanců ve zchátralých školních budovách. V březnu 1967 tak navštívila školu okresní stavební komise, která zjišťovala stav školních budov a došla k závěru, že školní budova má opravdu velké množství hrubých stavebních, hygienických a bezpečnostních závad a naprosto nevyhovuje požadavkům na školské pracoviště. Nevyhovující je i zděná budova staré školy, postavená v roce 1892, ve které se také vyučovalo. Komise konstatovala, že novou budovu je nezbytně nutné postavit do roku 1970. Podmínky byly nevyhovující a situace se bohužel stále zhoršovala. Navíc po dlouhotrvajícím dešti a tání sněhu před Štědrým dnem 1967 došlo k silnému rozvodnění potoka Vápenka tekoucího vedle školy a ten se následně vylil ze svého koryta a zatopil nádvoří školy, toalety, chodbu a kotelnu do 50 cm. Ve všech prostorech po odtečení vody zůstala silná vrstva bahna, které pak odklízeli

zaměstnanci i žáci. K větším škodám na majetku naštěstí nedošlo. O měsíc později došlo k dalšímu menšímu neštěstí. V půli ledna 1968 těsně před půlnocí zjistil ředitel školy požár ve zděné školní budově, který vznikl od vadného kouřovodu vedoucího od kamen v dílně do hlavního kouřovodu. Plamenem již hořela podlaha a práh s dveřmi v první třídě. Chodby byly zaplněny hustým kouřem. Ředitel školy s manželkou a přivolanými občany požár brzy zlikvidovali. Prostory byly mimo provoz 14 dnů a rozsah škod nebyl naštěstí stejně jako u povodně velký. (Kronika obce 1967–1990)

Vzhledem ke krizovým rokům 1968 a 1969 nebylo stále rozhodnuto, kdy bude zahájena výstavba nové školy. Až po intervenci ředitele školy a schůzce v Ostravě v roce 1970 bylo konečně potvrzeno, že dosavadní škola je zařazena do seznamu havarijních škol a výstavba bude zahájena v roce 1971. Rozhodnutím okresní komise bylo staveniště pro novou školu určeno v místě staré Tajzlerovy hospody, dále přilehlých zchátralých hospodářských budov a louky ležící za nimi. Nejdříve přišlo na řadu bourání hospodářských budov, starých stodol a stájí. (Kronika základní školy 1967–1990)

Bourání hlavní budovy hostince bylo poznamenáno velkou nelibostí místních občanů, protože tuto hospodu si velmi oblíbili. Tato hospoda patřící dříve Janu Žalůdkovi, která byla po něm pojmenována, byla totiž jedinou kulturní budovou v obci, pořádaly se v ní plesy, zábavy, divadla. Lavice před hospodou byla nejoblíbenějším místem. Tam rokovali staří hospodáři o jejich starostech i radostech. Za hezkých letních večerů zde sedávalo mnoho starých i mladých a zpěvy se nesly po celé vesnici. O výjimečnosti tohoto stavení svědčí i to, že dokud na zbořeništi trčelo jen kousek trámu, stále zde visely dva smuteční prapory, které zde umístili místní občané. S ohledem na zbourání hospody, byly zahájeny přípravné práce a začala stavba velkého kulturního domu v centru obce, který byl dokončen v roce 1973. (Korabík, 1998)

Situace se pohnula také v případě chybějících učitelských bytů. Na podzim 1970 byla totiž dokončena stavba čtyř bytů pro učitele, kde se ihned nastěhovali pedagogové ze školy a také paní Tajzlerová, majitelka pohostinství, které muselo stavbě ustoupit. Výstavba byla zahájena už v srpnu 1971 Pozemními stavbami Olomouc, závod Vsetín, ale vzhledem k velkému významu stavby školy a také proto, aby se s výstavbou seznámila i široká veřejnost, se konalo 11. 6. 1972 položení stavebního kamene. V té době už se ale na výstavbě nové školy velmi intenzivně pracovalo. (Kronika základní školy 1967–1990)

Při dokončování školy byla odpracována spousta brigádnických hodin, jak od žáků, tak také od pedagogů a rodičů. Jako první byl hotový mimoškolní pavilon, který sloužil jako sklad pro vybavení celé školy, kromě toho se počítalo také s tím, že v patře tohoto pavilonu budou učit nižší ročníky a uvolnila se tak bývala zděná budova, kde měla po opravě sídlit školka, z tohoto plánu ale nakonec sešlo. Celé jaro a léto se pracovalo na dokončení školy tak, aby nový školní rok mohl být zahájen už v nové škole. Slavnostní otevření školy bylo naplánováno na neděli 18. srpna 1974. Připravený program byl téměř celodenní s proslovem tehdejší politické reprezentace obce a okresu. Kromě samozřejmé exkurze po nové škole byl součástí oslav také společný průvod po obci, vystoupení místní dechové hudby a žakovského pěveckého sboru. Škola měla celkem 18 učeben a čtyři odborné pracovny, čtrnáct kabinetů, dílnu, kuchyň s jídelnou, místnost pro lékaře, tělocvičnu a venkovní hřiště. Nová škola obsahovala vše, co bylo potřeba ke kvalitní a profesionální výuce té doby. V pondělí 4. září 1974 tak mohla zahájit svůj provoz. V prvních letech po svém otevření se samozřejmě postupně dokončovaly a doladřovaly mírné nedostatky, ale i tak to byla na svou dobu jedna z nejmodernějších základních škol v celém okrese, která s mírnými úpravami slouží obci a žákům dodnes. (Kronika základní školy 1967–1990)

Co se týká mateřské školy, pro ni ve staré dřevěné škole ani v její druhé zděné části, nebyly prostory, a tak si na své otevření musela počkat až do roku 1974. V tomto roce se otevírala i nová základní devítiletá škola a mateřská škola byla provizorně umístěna v jejím samostatném bloku nad jídelnou. Během dvou let se měla opravit stará původní škola z 18. století a část dětí z mateřské školy se pak od 1. ledna 1976 do ní mělo přesunout na své definitivní místo. Cílem tehdejší ředitelky Aleny Řepové bylo v prvních měsících školku provizorně vybavit a připravit na provoz. To se povedlo, a tak mohla být první mateřská školka ve Valašské Polance 1. října 2020 slavnostně otevřena. Školka v prvním roce svého fungování neměla svou samostatnou jídelnu a musela tak jídlo přenášet z jídelny základní školy. Rekonstrukce bývalé zděné školy se protáhla, a tak musela mateřská školka vydržet v prostorách základní školy o něco déle. Bylo to pro ni komplikované, protože prostory byly omezené a nemohlo být přijato tolik dětí, kolik mělo o školku zájem. Během letních prázdnin 1976 se konečně podařilo dokončit rekonstrukci a I. oddělení menších dětí se mohlo přesunout do opravených prostor. Starší děti z II. oddělení zůstaly v mimoškolním pavilonu. Důvod, proč byla školka na dlouhé roky rozdělena ve dvou budovách, je velmi jednoduchý. V okolních obcích žádné školky nebyly, a proto bylo ve Valašské Polance přihlášeno tolik dětí, že se kapacitně do zrekonstruovaných prostor nevešly. V této době navíc vrcholilo silné populační období a tzv. Husákovy děti plnily kapacity mateřských škol po celé republice. Až mnoho let později, kdy už byly postupně zřízeny mateřinky i v sousedních vesnicích, dětí ubylo, obě oddělení se spojily a začaly fungovat pod jednou střechou. (Kronika mateřské školy 1974–2008)

3.2 Vybavení školy

I přes velmi špatné podmínky s budovami se oba ředitelé, kteří v tomto období ve Valašské Polance působili, snažili školu vybavit na tu dobu

moderními učebními pomůckami. Ředitel Kvita ve spolupráci se SRPŠ opatřil magnetofon, promítací přístroj, epidiaskop, fotoaparát, osm stanů. Byla také zřízena pracovna pro děvčata k vyučování základů výživy, péči o dítě, která byla vybavena například elektrickými sporáky, elektrickou troubou, potřebným nádobím, kuchyňským robotem, etagrilem, žehličkou a dalšími. V roce 1966 byla dokončena školní cvičná kuchyňka s kapacitou 24 míst, která byla v té době jedna z prvních vesnických kuchyní v okrese a kterou Valašské Polance mnoho okolních škol závidělo. I ostatní kabinety byly doplňovány novými pomůckami buď z rozpočtu, nebo od okresní pomůckové komise. Takto se například doplnilo nářadí pro práci na školním pozemku, pomůcky pro výuku chemie, fyziky a tělesné výchovy. Pravidelně z těchto prostředků byla doplňována žákovská a učitelská knihovna. Další možnosti, jak získat peníze byly prostředky ONV, ze kterých místní škola zakoupila například šicí stroj. Po odchodu Josefa Kvity se o vybavení školy staral nový ředitel Jan Palacký. Podařilo se zakoupit například promítací přístroj stůl na stolní tenis a také čerpadlo, díky kterému se mohla pro žáky v zimních měsících chystat ledová plocha. Ta většinou vydržela celou zimu a byla dětmi velmi hojně využívána. Větší nákupy se však do staré dřevěné školy řešily velmi provizorně a kupoval se většinou použitý nábytek. Na nové vybavení si museli všichni počkat až do otevření nové školy v roce 1974. (Kronika základní školy 1949–1967, str. 14)

4. Vedení škol a práce pedagogického sboru

Při sběru informací o vedení škol a práci pedagogického kolektivu se autor práce opíral hlavně o školní a obecní kroniky. Dalším zdrojem informací byly také kroniky místního pionýrského hnutí. Pohled na fungování a práci vedení škol vychází hlavně z jejich činnosti a práce, o jejich vlastních postojích a názorech bylo informací v kronikách velmi málo. Pokud se už nějaká důležitá informace objevila, nelze zjistit, zda ji ředitel školy do kronik psal z vlastního přesvědčení, nebo byl donucen složitou dobovou situací. Úloha ředitelů škol byla v tomto období poplatná době. Měli vést školu ateisticky a ideologicky v duchu tehdejší politické ideologie. Byli prodlouženou rukou systému a zodpovídali za ideovou, pedagogickou, odbornou úroveň, výsledky práce školy a za výchovu a vzdělávání žáků. Vedle těchto povinností měli samozřejmě za úkol získávat a motivovat pedagogické pracovníky pro výchovu ke komunismu. Ve své práci spolupracovali se Socialistickým svazem mládeže, Revolučním odborovým hnutím, Pionýrskou organizací a také se sdružením rodičů a přátel školy. Kromě těchto úkolů byli samozřejmě zodpovědní za pedagogickou úroveň a výsledky práce školy se vším, co s tím souviselo. Způsob stranického řízení výchovy a vzdělávání způsoboval absenci tvořivého přístupu k práci školy. Vedení škol mělo minimální možnost svobodného rozhodování a tvoření vlastního charakteru školy, kterou vedli. Z ředitele se tak místo řídicího a vedoucího pracovníka, který vede své kolegy k utváření demokratického charakteru školy, stával politicko-výchovný a osvětový pracovník a organizátor veřejného života v místě školy. (Rychetský, 1950)

Charakteristickým rysem všech škol v té době byla podle Voženílka (1996) izolace vůči okolí. Rodičům v žádném případě nepříslušelo zasahovat do pedagogických záležitostí školy. Byli informováni o prospěchu a chování, ale

to bylo téměř vše. Na jakékoliv rady, připomínky a stížnosti v této době nebyl prostor a rodiče tuto situaci brali jako holý fakt.

4.1 Ředitele a ředitelky škol

Ve Valašské Polance v tomto období působili dva ředitelé základní školy a jedna ředitelka mateřské školy. Prvním z nich byl Josef Kvita, který vedl školu od roku 1942 do roku 1967, tedy skoro celé čtvrtstoletí. Stál za vybudováním provizorní dřevěné školy v roce 1949 a celé své působení se snažil o schválení výstavby nové zděné školy. To se mu bohužel nepovedlo. Od 1. února 1967 byl jmenován vedoucím odboru školství a kultury Okresního národního výboru na Vsetíně a z Valašské Polanky odešel. (Kronika základní školy 1949–1967)

Nahradil jej pan ředitel Jan Palacký. I on se snažil dotáhnout snažení svého předchůdce Kvity o výstavbu nové školy. To se mu nakonec podařilo a v roce 1974 se společně se všemi zaměstnanci a žáky mohl přestěhovat do nových prostor. Ve druhé části svého působení se zabýval hlavně uváděním celého nového areálu do provozu. Od 1. 9. 1981 byl jmenován zástupcem ředitele na ZŠ Valašské Meziříčí a z Valašské Polanky také odešel. (Kronika základní školy 1967–1990)

Mateřskou školu vedla od jejího vzniku v roce 1974 paní Alena Řepová, která měla v začátcích své práce za úkol hlavně zařídit a zvelebit nové prostory, ve kterých se školka nacházela. Kompletní životopisy obou zmiňovaných ředitelů jsou v příloze č. 1, Podrobnější informace k ředitelce mateřské školy Aleně Řepové však v kronice, ani dalších dobových dokumentech nejsou zaneseny. (Kronika mateřské školy 1974–2008)

4.2 Pedagogické kolektivy a jejich fungování

Pedagogický sbor čítal na základní škole ve Valašské Polance po mnoho let téměř dvacet pedagogů. V roce 1974, kdy se škola přestěhovala do nových prostor a přišly i děti z Pozdřehova, které do té doby chodily na základní školu do Vizovic, se počet žáků zvedl nad čtyřista a tak muselo samozřejmě dojít i k doplnění pedagogického sboru. Jeho počet se pak pohyboval lehce nad dvacet členů a stejný počet má i v současnosti. Konkrétní počty žáků i pedagogů v jednotlivých letech jsou vypsány v tabulce v příloze této práce.

Na začátku každého školního roku byly ředitelem školy rozděleny úkoly pro jednotlivé pracovníky. Zkušení učitelé byli určeni třídními učiteli, mladí pracovali jako oddíloví vedoucí v pionýrské organizaci. Jednotliví učitelé byli pověřováni správou kabinetů, dobří a zkušení metodici vedli předmětové komise. Kromě těchto základních funkcí se však určovala i řada dalších. Například skupinový vedoucí pionýrské organizace, vedoucí dorostu Československého červeného kříže, poradce pro volbu povolání, vedoucí školní zdravotnické služby, vedoucí spolupráce se SRPŠ, vedoucí sběru odpadkových hmot, vedoucí sběru bylin, vedoucí školní zahrady, vedoucí školního spoření, organizátora filmových představení, distributora školních časopisů, distributora diafilmů, a vedoucího výzdoby školy. Rozmanitých funkcí bylo opravdu spousta. Už v této době se vedení škol a pedagogové potýkali s množstvím byrokracie. V roce 1963 sice vyšel z tehdejšího Ministerstva školství dokument ke zjednodušení administrativy ve školách, který zbavoval učitele zbytečné agendy a sběry, tisky a brigády přecházely do činnosti pionýrské organizace, i tak ale pedagogům zbylo množství jiných úkolů a ubíralo jim to zbytečný čas, který mohli věnovat podstatnějším věcem. Kromě toho byl každý rok stanoven také plán práce, který obsahoval úsek vzdělávání a také úsek výchovy, zabývající se ideologickými a stranickými úkoly pro učitele. Jednou ze zajímavostí této doby bylo to, že v roce 1960 bylo zrušeno hodnocení žáků za třetí čtvrtletí

vzhledem ke konání II. celostátní spartakiády a uspíšenému ukončení školního roku. Učitelé tak museli upravovat své pracovní plány, aby vše probrali a procvičili do konce května, protože školní rok končil už 18. června 1960. (Kronika základní školy 1949–1967)

Ve škole fungoval závodní výbor a také stranická skupina příslušníků KSČ z řad učitelů, jehož předsedou byl ředitel Josef Kvita a později Jan Palacký.

Vedení škol muselo dbát také na politický a odborový růst učitelů. Ti se museli účastnit stranické výchovy, navštěvovali tematické besedy a výstavy, studovali potřebnou literaturu a odebírali politický tisk. Na škole také probíhal v úvodu šedesátých let také lidový kurz ruštiny, který navštěvoval téměř celý učitelský sbor. To se změnilo po vpádu vojsk Varšavské smlouvy z roku 1968, kdy se dokonce na určitý čas přestala ve škole ruština učit. Tento způsob vyjádření názoru na okupaci však byl brzy potlačen a vše se vrátilo do starých kolejí. (Kronika základní školy 1967–1990)

Téměř každý rok byl některý z učitelů přeložen ze služebních důvodů na jiné pracoviště. Noví zaměstnanci byli řediteli přidělováni z okresu, takže v personální otázce měl situaci jednodušší, než v současnosti. (Kronika základní školy 1948–1967)

Velmi důležitým tématem se v této době stalo také vzdělání nových učitelů. Komunistická strana Československa usilovala mimo jiné o prosazení vlastní moci a ideologie a to samozřejmě pomocí učitelů. Pokud je ale strana chtěla využít, musela realizovat změny, které nebyly vždy ku prospěchu kvality vzdělávání u nás. Navíc ani přijímání ke studiu pro některé zájemce nebylo bez překážek, které se týkaly především požadavků na žádoucí kádrový politický profil. Při výběru studentů se vždy posuzoval politický profil rodičů a teprve pokud byl správný, byla cesta k učitelskému povolání otevřená. Různé podoby selekce adeptů učitelství byly přítomny prakticky po celou dobu socialistického školství a vysoké školy měly z nejvyššího ústředí strany instrukce, aby přijímaly přednostně děti rolnických a

dělnických rodin a aby dbaly na to, že přijímací pohovory se budou konat také ze základů politických znalostí. Výběr uchazečů tehdy podléhal mnoha kritériím, kdy předpoklady k učitelství, jako jsou znalosti a dovednosti nehrály zdaleka hlavní úlohu. Učitelé se dokonce k šíření komunistických myšlenek zavazovali v pracovním řádu, kde slibovali, že budou vždy pracovat v zájmu dělnické třídy a že budou uskutečňovat politiku Komunistické strany Československa. Měli také pěstovat v žácích lásku k socialistické vlasti a vychovávat je v duchu marxisticko-leninského světového názoru. Ideologická výchova se stala základní a stabilní součástí obsahu, i když systém procházel mnoha změnami. Základem této výchovy se staly předměty, které patřily do skupiny předmětů tzv. světonázorové a politické výchovy. Patřily k nim například dějiny mezinárodního dělnického hnutí, marxisticko-leninská filozofie, politická ekonomie a vědecký komunismus. Cesta k učitelství, ani učitelství samotné v těchto dobách nebyly jednoduché. (Zounek, Šimáně & Knotová, 2016)

4.2.1 Metodická sdružení

Věcí, která fungovala, byla na tuto dobu velmi koncepční a měla svůj smysl, byla metodická sdružení. Dlouholetým předsedou tohoto spolku byl ředitel z národní školy v Leskovci, Bohumil Slováček. Tvořili ji nejen učitelé 1. až 5. třídy z Valašské Polanky, ale také ze všech obvodních škol v Leskovci, Lužné, Pozděchově a Senince. Všichni si tak mohli předat cenné zkušenosti a vzájemně si v důležitých věcech poradit. Společné schůzky měly velmi rozmanitý program. Kromě tematických besed, hodnocení vědomostí žáků a stanovování způsobů, jak odstranit nedostatky, byly také prováděny hospitace u jednotlivých pedagogů a na jejich základě a rozboru hodiny byly stanovovány nové postupy a metody. Na začátku každého školního roku se také v metodických sdruženích sjednotily učební postupy pro všechny školy. (Kronika základní školy 1949–1967)

4.2.2 Předmětové komise

Stejně jako v jiných školách fungovaly na základní škole ve Valašské Polance také předmětové komise. Ty byly primárně určeny pro vyučující druhého stupně a sdružovaly už pouze pedagogy z místní školy. V šedesátých letech to byla většinou komise pro český a ruský jazyk, která se zabývala zlepšením prospěchu, novými formami a metodami práce, dále to byla komise pro přírodní vědy a matematiku, kde se těžilo hlavně z výměny zkušeností a studiu odborných a metodických časopisů a knih. Třetí komise pro společenské vědy, která se zabývala otázkou názornosti ve vyučování, způsoby prohlubování a opakování, pěstování aktivní lásky k vlasti. Poslední komisi pak byla ta pro práci v dílnách a na školním pozemku. Hlavním cílem těchto komisí bylo, aby si učitelé se stejnou aprobační byli schopní navzájem poradit, sjednotit svou činnost a klasifikaci. Automatickou byla v té době skutečnost, že pedagogický sbor odebíral desítky odborných časopisů, aby z nich mohl čerpat nové metody a formy práce. Aby se práce komisí zkvalitnila, byly ve školním roce 1964–1965 rozšířeny na sedm komisí. Pro český jazyk, ruský jazyky, zeměpis a dějepís, občanskou výchovu, matematiku, fyziku a přírodní vědy. Poslední komisi pak byla ta pro pracovní výchovu. Toto rozdělení pak zůstalo s minimálními změnami zachováno po mnoho dalších let. (Kronika základní školy 1948–1967)

Lze konstatovat, že pedagogické sbory pracovaly podle předem stanovených plánů a metodik. Ředitel jako prodloužená ruka systému musel školu vést ateisticky a ideologicky v duchu tehdejší politiky. Pedagogové velmi dobře fungovali v metodických sdruženích a předmětových komisích, které jim při jejich práci výrazně pomáhaly. Možností zapojit svou kreativitu a vlastní myšlenky však měli velmi málo.

Závěr

Při zhodnocení dobové legislativy, je nutné konstatovat, že reforma z roku 1960 situaci ve školství pomohla a na nějakou dobu se zdálo, že se v této oblasti opět budeme blížit kvalitě vzdělávání z první republiky. Vpádem vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 však byl tento pozitivní trend zastaven a opět docházelo v českém školství k nesystémovým a chaotickým reformám, které nakonec způsobily poškození vzdělanostní úrovně obyvatelstva. V této době bylo veškeré dění podřízeno kontrole a interpretacím ideologického charakteru. Škola se stala oporou socialistického zřízení a učitelé byli nuceni sloužit mocenským zájmům k upevňování pozic. Typické bylo i postupné omezování a následné likvidování veškerých nestátních iniciativ v oblasti výchovy a vzdělávání, protože překážely jednotné ideologii. Pro toto období bylo také charakteristické propojení stranických a státních orgánů do rukou jednoho centra – Ústředního výboru Komunistické strany Československa s neomezenými rozhodovacími pravomocemi. Období 1960–1978 tak lze označit za silně centralizované a direktivní.

Analýzou dokumentů bylo zjištěno, že většina ze zmíněných okolností měla vliv i na fungování škol ve Valašské Polance a jejich vedení. Pedagogové neměli na uplatnění své kreativity a realizaci vlastních nápadů téměř žádný prostor. Jednou z mála výjimek bylo fungování školních kroužků, jejichž nabídka byla velmi rozmanitá a srovnatelná s dnešní dobou. Lze také konstatovat, že významnou roli při tehdejší výchově a vzdělávání hrála pionýrská organizace Československého svazu mládeže, nebo Sdružení rodičů a přátel školy, které fungovalo na vynikající úrovni a její spolupráce se školou byla ve Valašské Polance na vynikající úrovni.

V průběhu tvorby bakalářské práce bylo zjištěno, že mateřská škola byla ve Valašské Polance zřízena až v roce 1974. I proto se velká část práce zabývá hlavně základní školou.

Mezi specifika řízení škol patřily v této době hlavně silné tlaky na upevňování tehdejšího propagovaného vědeckého světového názoru, se kterým úzce souvisela ateistická výchova. Ředitel školy jako prodloužená ruka systému musel vést školu ateisticky a ideologicky v duchu tehdejší politiky a to v malé silně katolické obci nebylo dobře přijímáno. Existovalo kvůli tomu také spoustu rozporů mezi výchovou ve škole a v rodině. Pedagogové pracovali podle stanovených plánů, velmi dobře fungovali v metodických sdruženích a předmětových komisích, které jim při jejich práci výrazně pomáhaly.

Podmínky ke vzdělání se v tomto období proměnily nejvýrazněji. Problém starých dřevěných budov, který školu trápil dlouhá desetiletí a ztěžoval učitelům i žákům jejich společnou práci, byl vyřešen s dostavením a přesunem do nové moderní školy, kde už byla situace velmi dobrá a žáci měli možnost se kvalitně připravovat a vzdělávat. Po roce 1974 už měli žáci i pedagogové ke vzdělávání vynikající podmínky a v této oblasti se situace výrazně zlepšila.

Z uvedených důvodů lze konstatovat, že cíl práce byl naplněn, protože se podařilo představit podoby i specifika tehdejšího řízení i fungování škol v obci a ukázat na zásadní proměny organizace a podmínek ve vzdělávání a výchově žáků za socialismu.

Literatura a zdroje

- Čermáková, J. (1991) Formování totalitního školství v poválečném Československu. *Pedagogika*, 12(2), 323-333.
- Čmolík, O., a kol. (1983). *Kapitoly z dějin pionýrské organizace v Československu*. Praha: Mladá fronta.
- ČR. (2004). *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů*. Citováno 10. února 2020. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>
- ČSR. (1953). *Zákon č. 53/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů*. Citováno 30. ledna 2020. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-31>
- ČSR. (1959). *Nářízení vlády č. 57/1959 Sb., o pedagogických institutech*. Citováno 2. února 2020. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1959-57>
- ČSSR. (1948). *Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství ve znění pozdějších předpisů*. Citováno 30. ledna 2020. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>
- ČSSR. (1960). *Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů*. Citováno 2. února 2020. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1960-186>
- ČSSR. (1978). *Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol ve znění pozdějších předpisů*. Citováno 10. února 2020. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1978-63>
- Jelínková, V., Smolka, R. (1989). *Základní školství v ČSSR a některé trendy jeho vývoje od roku 1921*. Praha: Ústav školských informací.
- Korabík, P. (1998). *Valašská Polanka, rodná naša dědina*. Valašská Polanka: Obecní úřad Valašská Polanka.
- Krtička, K., Bělohávek M. (2008). *Fakta o vývoji pionýrského hnutí v České republice 1949-1990*. Praha: Mozaika.
- Průcha, J. (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.

Rýdl, K. (2012). *Vliv socioekonomického vývoje společnosti na pojetí kvality školy v ČR*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.

Rychetský, L. (1950). Děti pomáhají budovat socialistickou vesnici. *Pedagogická orientace*, 14(1), 74-86.

SOkA Vsetín: Fond MŠ Valašská Polanka, *Kronika mateřské školy 1974 – 2008*, nezp.

SOkA Vsetín: Fond ZŠ Valašská Polanka, *Kronika základní školy 1949 – 1967*, nezp.

SOkA Vsetín: Fond ZŠ Valašská Polanka, *Kronika základní školy 1967 – 1990*, nezp.

SOkA Vsetín: MNV Valašská Polanka, *Kronika obce 1926 – 1986*, Inv. č. 54

Voženílek, B. (1996). Konkursní řízení pro výkon funkce ředitele základní a střední školy. *Pedagogická orientace*, 21(1), 102-107.

Walterová, E. et al. (2004). *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*. Brno: Paido.

Zounek, J., Šimáně, M., & Knotová, D. (2016). Cesta k učitelství v socialistickém Československu pohledem pamětníků. *Studia Paedagogica*, 21(3), 131-159.

Zounek, J., Šimáně, M., & Knotová, D. (2017a). *Normální život v nenormální době. Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Praha: Wolters Kluwer ČR.

Zounek, J., Šimáně, M., & Knotová, D. (2017b). Život Karla – příběh učitele v socialistickém Československu. *Orbis Scholae*, 11(1), 31-52.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Historie obce Valašská Polanka

Příloha č. 2: Životopisy ředitelů základní školy z období 1960 - 1978

Příloha č. 3: Přehledová tabulka: Počty žáků ZŠ Valašská Polanka v období
1960 – 1978

Obrazové přílohy

Přílohy

Příloha č. 1: Historie obce Valašská Polanka

Obec Valašská Polanka je rozložena v údolí říčky Senice, asi 10 km od Vsetína a 25 km od krajského města Zlín. Západní část katastru na levém břehu Senice je na úpatí Vizovických vrchů, pravý břeh je již součástí Javorníků a patří do Chráněné krajinné oblasti Beskydy. Obcí prochází silnice a železniční trať, spojující Moravu se Slovenskem. První písemná zmínka o obci (Valašská) Polanka je v listině papežské kurie z roku 1361, podle níž patřila klášteru ve Vizovicích a která zasáhla do sporu vizovického cisterciáckého kláštera s okolní šlechtou. Ta prý bránila klášteru v klidném užívání několika vsí, mezi nimi se výslovně vzpomíná jako jedna ze vsí také Polanka. Název obce není nijak spojen s osobním jménem zakladatele, nebo jeho rodinného příslušníka, ale má místní povahu. Je odvozen od místa, v němž obec vznikla a to od slova polana jímž nazývali lidé malý pozemek orné půdy, která je ze všech stran obehnána lesy. Zdrobnělinou slova polana pak vznikl libě znějící název Polanka. Počet osadníků byl v počátcích velmi malý, ještě v letech 1656–1657, kdy probíhalo sčítání lidu, měla Polanka pouze 28 stálých obyvatel. V roce 1791 žilo v Polance v 76 domech 678 obyvatel, roku 1900 obývalo 153 domů 751. V r. 1950 již bylo v obci 221 obydlí s 1095 obyvateli. Po budovatelské éře 2. poloviny 20. století je v obci 450 domů a 1430 obyvatel. Název obce se v průběhu let mnoho neměnil:

1361–Polanka, 1681–Palanka, 1751–Pollanka, 1881–Polánka. Od března roku 1929 však došlo k podstatné změně názvu obce na Valašskou Polanku, patrně k odlišení názvu železniční zastávky, která měla stejné jméno. (Korabík 1998, s. 6)

Obec ležela na rušné cestě, vedoucí ze Vsetína do Brumova a dále do Uher. Po zániku vizovického kláštera se Polanka a okolní obce stávají majetkem světské vrchnosti na vizovickém panství, jehož vlastníci se v 16. století často střídali. Roku 1575 koupil Zdeněk Kavka z Říčán brumovské panství a připojil k němu mj. i Polanku. Součástí brumovského panství zůstala obec až do roku 1673, pak patřila do panství vsetínského až do rozpadu vrchnostenské soustavy a přeměny původních panství na velkostatky a statky. Pustošení při turecko-tatarském vpádu roku 1663 se nevyhnula ani Polanka - zahynulo při něm asi 100 lidí a bylo vypáleno 22 domů. (Kronika obce. V roce 1778 byl v Polance vysvěcen nový katolický kostel sv. Jana Křtitele a spolu s ním byla postavena i fara a triviální škola. Stavební materiál věnoval majitel vsetínského panství hrabě Jan Illésházy. Stavba kostela se neobešla bez komplikací, když došlo ke zřícení části jeho klenby. Z roku 1779 pochází i kamenný kříž s podstavcem a znakem Illésházyů, který je dnes registrován jako kulturní památka. Dnešní velikost získal kostel dostavbou v roce 1802, v roce 2000 pak byla ke kostelu přistavěna a vysvěcena věž.

Od svého vzniku měla obec zemědělský charakter. Většina obyvatel byli drobní rolníci, pěstující zemědělské plodiny a chovající hospodářská zvířata. Tradiční chov ovcí zcela vymizel kolem roku 1926. Významné bylo formanství (formani zajížděli až do Vídně a Budapešti), podomácku se vyráběly šindele, křiváky (nože), plátno, dřevěné uhlí. Častým zdrojem obživy byla též nádenická práce u sedláků na bohatých rovinách. Polančané chodili za prací na Hanou, ale také na jih Moravy a jih Slovenska. Těžký životní úděl a bída přinutila mnoho lidí z Valašska hledat živobytí až v

Americ. V roce 1881 odjelo za moře také 18 občanů z Polanky. (Kronika obce 1898–1926)

Ještě v polovině 20. stol. byla většina chalup v obci tradiční valašské roubenky. Do Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm byla přemístěna usedlost chalupníka Poláška. Muzeální expozice ve světnici chalupy ukazuje situaci charakteristickou pro většinu rodin na Valašsku, využívajících tkalcovství jako jeden ze zdrojů obživy. Doplňkovou prací chalupníka byla výroba šindelů. V roce 1895 se z podnětu skladatele Leoše Janáčka zúčastnila družina z Polanky a sousední Lužné Národopisné výstavy československé v Praze. Předvedla zde valašskou svatbu z Polánky. Jedním z iniciátorů nacvičení tohoto pásma byl už v roce 1892 místní farář P. Antonín Příbyl, který také průběh "starovalašské svatby" podrobně zaznamenal do farní kroniky. Zdrojem obživy obyvatel bylo převážně zemědělství a některé druhy domácí výroby. Tradiční chov ovcí zcela vymizel kolem roku 1926. Významné bylo formanství (formani zajížděli až do Vídně a Budapešti), podomácku se vyráběly šindele, křiváky (nože), plátno, dřevěné uhlí. Častým zdrojem obživy byla též nádenická práce u sedláků na bohatých rovinách. Polančané chodili za prací na Hanou, ale také na jih Moravy a jih Slovenska. Těžký životní úděl a bída přinutila mnoho lidí z Valašska hledat živobytí až v Americe. V roce 1881 odjelo za moře také 18 občanů z Polanky. Na frontách 1. světové války bojovalo 163 polanských mužů, z nichž devět vstoupilo do československých legií. Těm, kteří padli na bojištích, byl v roce 1934 odhalen pomník. Památným dnem se pro Polanku tak 26. červen 1924, kdy obcí projížděl na Slovensko prezident T. G. Masaryk " zástupy lidu zdravily presidenta, který volným tempem projížděl obcí, na bouřlivé pozdravy lidu na všechny strany se usmíval a přívětivě rukou kynul" (Kronika obce 1926–1986).

Ani v nově vzniklé republice nebyla obživa snadná: kromě hospodaření na chudých horských políčkách poskytovaly práci továrny ve Vsetíně, u Bati ve

Zlíně a někteří dojížděli za prací až do Ostravy. Nové pracovní příležitosti vznikly při stavbě železniční trati Vsetín – Bylnice, která byla uvedena do provozu 21. 10. 1928. Od té doby má Polanka nádraží a železniční spojení do českého vnitrozemí i na Slovensko. Další obtížné období prožívali obyvatelé v době hospodářské krize, v roce 1932 bylo v obci registrováno přes 100 nezaměstnaných a řada rodin musela žít z podpor v nezaměstnanosti. V té době se v rámci nouzových prací rekonstruovala hlavní silnice, stavěl betonový most k nádraží, stavěla se druhá kolej na železniční trati. Dalším těžkým obdobím života Valašské Polanky byla německá okupace a 2. světové války. Politické strany byly rozpuštěny, ve škole začala povinná výuka němčiny, obecní kronika byla zapečetěna a zabavena. V srpnu 1944 se v obci objevili první partyzáni, kteří patřili k oddílům 1. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky. Za války se řada občanů aktivně zúčastnila protifašistického odboje, v koncentračních táborech zahynuli V. Filgas, P. Mikeš, A. Šafařík, V. Míša, A. Juřica. Polanský farář P. Absolon a jeho hospodyně sl. Ludwigová svojí přímluvou zachránili životy obyvatel nedalekých "Vařákových pasek", osady vypálené fašisty dva dny před příchodem frontové linie. Postupujícími vítěznými sovětskými a československými vojáky byla obec osvobozena 4. 5. 1945. Již v období druhé světové války bylo stále více obyvatel zaměstnáno v průmyslových podnicích, zejména ve Zbrojovce Vsetín. V roce 1949 byly v obci tyto živnosti: 1 krejčí, 2 stolaři, 1 pekař, 1 holič a kadeřník, 1 kovář a podkovář, 1 autodopravce, 3 hostinští, 2 hudebníci, 1 obuvník a 1 prodejce tabáku. V 50. letech tyto živnosti zanikly, nebo byly začleněny do tzv. lidových družstev, nebo komunálních podniků. V obci zůstaly dva obchody s potravinami a dvě pohostinství družstva Jednota, pro něž byly později postaveny nové provozní objekty. Podíl obyvatel zaměstnaných v průmyslu postupně narůstal, hlavně v souvislosti s procesem kolektivizace zemědělství, které uvolňovalo pracovní síly do dalších oblastí národního hospodářství. Jednotné zemědělské družstvo (JZD) bylo založeno v roce 1959

a spolu s dalšími okolními obcemi tvořilo sdružení JZD Valašské Kotáry se sídlem ve Valašské Polance. V roce 1968 bylo založeno výrobní družstvo Radegast, zaměřené na zpracování kůže. (Korabík, 1998)

Poválečná historie byla ve znamení budovatelského úsilí. Nedaleko stávající školy (přestavěné v roce 1892) byla roku 1947 postavena (provizorní) budova "měšťanky". V roce 1974 ji nahradila nová (spádová) osmnáctitřídní škola. V roce 1973 byl dán do provozu kulturní dům, jehož součástí bylo i zdravotní středisko a r. 1979 bylo otevřeno středisko nákupní. V této době byly budovány také nové chodníky, komunikace a veřejné osvětlení. Obec proslavila valašská lidová píseň A já su synek z Polanky. (Kronika obce 1926–1986)

Příloha č. 2: Životopisy ředitelů základní školy 1960–1978

Josef Kvita (1942–1967)

Pan ředitel Josef Kvita se narodil 9. února 1922 v Libhošti, okres Nový Jičín. Učitelské vzdělání získal na učitelském ústavě ve Valašském Meziříčí v roce 1941. Vysokou školu absolvoval jako dálkové studium na vysoké škole pedagogické v Olomouci, obor přírodopis, zeměpis pro II, stupeň základní školy. Učitelskou dráhu zahájil 5. 5. 1942 na obecné škole v Lužné. Ve Valašské Polance vyučoval od 1. 9. 1942 do 31. 1. 1967 tedy skoro celé čtvrtstoletí. Od osvobození v roce 1945 rozdělil svůj čas mezi práci ve škole a veřejnou činnost. Pracoval v nejrůznějších funkcích v místním národním výboru, vesnické i školské organizaci KSČ, na kulturním úseku, při tvoření JZD a budování obce. Ve své učitelské činnosti měl především vždy na mysli, aby škola dala dětem solidní vzdělání a pevné charakterové vlastnosti. Při své činnosti k tomu vedl i učitelský sbor. Snažil se postupně získávat důvěru rodičů a zlepšit jejich vztah ke škole. Po celou dobu se snažil o postavení řádné zděné školní budovy, což se mu však z mnoha příčin bohužel

nepodařilo. Od 1. února 1967 byl jmenován vedoucím odboru školství a kultury ONV na Vsetíně a z Valašské Polanky odešel. Nahradil jej pan ředitel Jan Palacký. (Kronika základní školy 1949–1967, s. 397-398)

Jan Palacký (1967–1981)

Dekretem odboru školství a kultury Okresního národního výboru ve Vsetíně ze dne 4. 2. 1967 byl na ZDŠ Valašské Polance ustanoven s platností od 1. února 1967 novým ředitelem školy pan Jan Palacký. Narodil se 24. ledna 1937 v Novém Jičíně. Národní školu absolvoval v letech 1943–1947 ve Vysoké, p. Lešné okres Vsetín. Tehdejší osmiletou školu absolvoval v Lešné v letech 1948–1951. Od roku 1952 do roku 1955 studoval na Palackého gymnáziu, pozdější 11 - leté střední škole ve Valašském Meziříčí. Ve studiu pokračoval na vyšší pedagogické škole v Opavě v letech 1955–1957 a absolvováním získal kvalifikaci pro vyučování. Biologie a chemie pro 6. - 9. ročník ZDŠ. Jako učitel působil od 1. 1. 1958 do 31. 10. 1958 na osmileté střední škole v Horní Bečvě, po vykonání základní vojenské služby pak jako učitel na základní devítileté škole v Růžďce. Od 1. 9. 1960 do 31. 10. 1960. Na téže škole pak působil od 1. 1. 1963 jako zástupce ředitele až do 31. 1. 1967. (Kronika základní školy, str. 1 - 2)

Již od začátku svého působení se musel Jan Palacký vyrovnat s nedostatkem učitelských sil. Pan ředitel Jan Palacký odešel ze ZŠ Valašská Polanka na vlastní žádost. Velká část jeho působení byla poznamenána úsilím o výstavbu nové školy, její realizací, budováním a konečně uváděním celého nového areálu do provozu. Od 1. 9. 1981 byl jmenován zástupcem ředitele na ZŠ Valašské Meziříčí. (Kronika základní školy 1967–1990, str. 1 - 2)

**Příloha č. 3: Přehledová tabulka - Počet žáků ZŠ Valašská Polanka
v období 1960 – 1978 – zdroj autor**

Školní rok	Počet Tříd	Počet žáků	Z toho chlapců	Z toho děvčat	Počet pedagogů	Průměrný počet dětí ve třídě	Nejpočetnější třída na škole
1960/61	12	349	184	165	17	29,00	6.A – 38 žáků
1961/62	13	377	196	181	19	29,00	7.A a 7.B – 37 žáků
1962/63	13	378	198	180	18	29,00	6.A a 6.B – 36 žáků
1963/64	13	390	204	186	18	30,00	6.AB a 7.A – 36 žáků
1964/65	13	373	205	168	17	28,69	8.A – 36 žáků
1965/66	12	368	205	163	17	30,66	6.A a 6.B – 36 žáků
1966/67	13	347	195	152	18	26,69	7.A – 35 žáků
1967/68	13	351	197	154	18	27,00	6.B – 36 žáků
1968/69	13	339	191	148	18	26,07	7.A – 35 žáků
1969/70	13	331	186	145	17	25,46	7.B – 35 žáků
1970/71	13	347	205	142	18	26,69	8.B – 35 žáků
1971/72	13	329	189	140	18	25,30	2. tř. a 9.B – 30 žáků
1972/73	13	322	180	142	18	24,76	6.A a 6.B – 30 žáků
1973/74	13	335	184	151	18	25,76	6.A a 6.B – 33 žáků
1974/75	15	406	217	189	21	27,06	7.A a 7.B – 34 žáků
1975/76	15	411	211	200	22	27,40	6.A a 6.B – 35 žáků
1976/77	14	440	230	210	21	31,42	4. třída – 36 žáků
1977/78	14	429	215	214	21	30,64	6.A a 6.B – 37 žáků

Obrazové přílohy

Fotografie v příloze byly zapůjčeny z archivu Základní školy ve Valašské Polance

Foto 1 – Původní školní budova postavená v roce 1892 a využívaná mateřskou školou až do roku 2018

Foto 2 – Provizorní dřevěná škola sloužící až do roku 1974

Foto 3 – Nově dokončená základní škola v roce 1974

Foto 4 – Současný stav základní školy - rok 2020

Foto 5 – Stavba nové školy v roce 1973

